

SSSR-ei aradai-azaxiin xygzeltiin gurbadaxi tabanzilei plaan (1938--1942 onuud)

*Nyixer Moolotovoi doklaad tușaa BKP(b)-ein XVIII sjeezdiin rezoliyyce
(Jedinoglaasna abtaba)*

(Yrgelzelel.Exinb 2-doxi niuurta)

	1942 ondo	1937 onoixitoi onoixiijji sasuulhan proceenteer	1942 ondo
il promišlennostъ (1926—27 dal seneer), milliaard tyxerigoe enei tooto: yiledberiiln gelnnyydijji yiledberilelge . . . gigelgin predmeedydijji yiled- lelge.	184	192	
habalguulalta ba metaallobolbo- algia (1926—27 oniudai seneer) ard tyxerigoe	114,5	207	
traalbna parovoouud (ysloov- F, „I“, „SY“ - de oruulxada) geer)	69,5	172	
goltoi tovaarna vagoonuud . . . gan xehgeer)	2340	148	
mobilnuud . . . (miangan xe- er)	120	203	
oeneergi milliaard kilovaatt nyyrhen (millioon toon- tyyxiel neeftь—	400	200	
tyyxiel neeftь—	75	206	
243	190		
54	177		
49	206		
22	52		
28	158		
21	162		
5	199		
geske promišlennostъ (1926—27 dal seneer), milliaard tyxe- ent millioon toonnoor . . .	14	237	
galei drevesiintiji gazaasapъ aga (millioon kybomeet- deheen materiaalnuud (millioon meetreer) 1500	11	202	
1500	180		
gatobymaazna tkaapъ (millioon ser)	45	156	
gahan tkaapъ (millioon meet- gutalnuud millioon paaraar . . .	177	142	
sedooq (miangan toonnoor) . . .	258	167	
ervnyyd (NKPP, NKRP, , milltoon baankanuadaar . . .	3500	143	
geske konstrukcanuud (mian- noor)	1800	144	
900	206		
900	161		

Aradai azaxiin texničeske zebsegzelgede golyryy
maşlina **baiguulaltiji** byxii xemzeegeer xygzəeze,
mynee yjlin erilteteli zoxilduulan, SSSR-ei byxii obo-
ba aradai azaxiin byxii halbarinuudta tyryy teexnik
ylgili xanga xa. Gurbadaxi tabanzilei eseste, maşlina-
altiin produukciiji 2,3 daxin jixe bolgoxo, tailbarilan
de, promišlennostiiin jyrenxil urgaltahaa nelieed jixe
nder bytösetei ba speciaalnya stanooguudai, ilanga-
tomaaduudai ba xaxad-avtomaaduudai ydeelne xemzyy-
erid deeselyylze, byxlii Janziin stanooguudii yiledberil-
ngaxa. Metaallzyhelgiin stanooguudai bytöen gargalgii-
ondo 36 miangan xeheg baihanhaa, 1942 ondo sta-
ndai assortimeentiji 800 Janziin tiipxemzeenei bolgon,
angan xeheg xyrter jixe bolgoxo. Eleşehen stankoovo
udovaniiji helbən şinedxelge ba modernizaacijii byxii
geeren xygzəeze. Ilangajaa normolizoovanno instry-
un gargalgiiji xojordaxin jixedxexe. Pnevmatičeska
geske ba busad xede xeden janziin kvalificirovenne
teent bytöen gargalgiiji jixe bolgoxo.
SSR-ei aradai azaxiin, urgaza balgaa byxii xereggle-
gergetiçeske maşinabalguulaltiin otnosiitelno geegdel-
saxaxa. Parvoi tyrbilinenyydiji bytöen gargalgiiji 1937
masulbal, 1942 ondo 5,9 daxin, parvoi koteelnyydiji—
jin jixe bolgoxo. 12 miangan kilovaatt ba doosoo xys-
duur ba zize tyrbilinenyydei yiledberilelgiiji byxii xem-
yer yrgedxexe ba ydeelne xemzyyriijsin deeselyylxe.
xyske gildroyyzelde xereglexiin tulada, ton jixe xyseti
tyrbilinenyydei yiledberilelgiiji şudalan ezelexe.

Modokomobilili puiudiji stacionaarna ba sydovoil diizelnyy-
tryystin eelzeende, tyrgen jabadag, myn tereşelen gaa-
godelmerilddeg dviigatelnyydiiji yiledberilgin xygzeltede
ur anxaralaa tabixa. Modobledxel deerexi byxii maşil-
diiji, myn tereşelen xydœ azaxiin traaktorna paarkiin,
mobilina paarkiin neliied jlxexen xubiliijin gaazogene-
und deere şilzyyen oruulxa.

11. Ekskavaatornuud, zemlesoosuud ba giidromexaniliz-
yiledberiliijii byxii xemzeegeerenъ xygзeexe.

12. Umlücske promiislennostiiin tula oboruudovaninuuud ba
apparatuurii yiledberilgiji forsiirovalxa ba terenei xy-
ges urgaltiji xysed xangaxa. Texniicke xysed nariza-
gen jabasatal tiipyydei sinenyyd priadiilnba ba tkaac-
sinanuuudii, stanooguudli ba tekstilne, trikotaazna ba
faabrikantuudai oboruudovaniil yiledberilgiji sudalan
yiledberiliin proceessydiiji avtomotiziiroveldeg maşli-
jii sudalan ezelexe jabadalda tusagaar anxaralaa xan-
xojordoxi tabanzilel esete vaaternuuudii gargalgiji
(lin talaar) 6 dixin jixedxeze, priadiilnba oboruudova-
yiledberilgijn geegdelijii likvidiirovelxe. Ilangajaa jjylel-
spakovoqno maşinanuudai yiledberilgijn urgaltiji xan-
diee xooloi maşinabaiguulaltiji saasadanъ xygзeexe.

ba okeanskaya floodijji myneesagai byxii janziin
aydeer xangaxa ba SSSR-ii dalain ba myrenei traans-
urgaza baigaa xereglegijji esege oronoigoo yiledbe-
ngaxin tula, xysed xyremoer sydobaiguulaltada xereg-
yiledberiliin xysedadiliji baiguulxa. Avtomatičeska ba
maničeska ypravleeniiin apparatuurauudii yiledberilgijji
tere. Xara ba cvetnoi metalluurgiiin tula metalluurgii-
boruudovani yiledberilgijji, myn tereşelen azal jixete
merinydei, tusxallabal, podjoomno-traansportna ba aşal-
manuudai tula oboruudovani yiledberilgijji yrgedxe-

4. Oronoi byxli aradai azaxiin tylisiin baaza bolxo, promilşennostiliin **nyyrhenei** ba **neftianoi** halbarinuudiiji byxi xemzegeer xygzəexe. Oronol mynənei xereglegilji xanga xahaa gadana, azaxiin zapaasuudilji ba gyrenei rezeervnyydiilji baiguuulxa jabadalilji xangaxaar xemzeede xyrter, nyyrhe matalgilji xygzəexe. Uraalai nyyrhenel raioonuudta Podmoskoovno basseinede, Daal'na Vostoogto ba Dunda Aazida nyyrhe matalgiljin ylemze ynder teempiilji xangaxa ba gurbadaxi tabanzil soo, ede raioonuudta nyyrhe matalgilji: Uralda — 3,1 dixin, Podmoskoovno basseinede — 3,7 dixin, Daal'na Vostoogto — 2,7 dixin ba Dunda Aazida — 4,4 dixin jixe bolgoxo. Gurbadaxi tabanzilei plaanal yje soo, xyren nyyrhe matalgilji 2,6 dixin jixe bolgoxo. Oronoi byxli raioonuudta, nyyrhenel bajaligaar bagasag baibaş haanlı, niutagai nyyrhe matalgiljin şine baazanuudiiji baiguulxa ba tedenei xygzexiin xemzegeer, niutagal promilşennostiliin predprijaatinuudilji, kommunalańpa predprijaatinuudilji, hurguulinuudilji, bolňnicanuudilji ba yç rezdeeninyydiilji xolohoo tylise asarxiin orondo, niutagal tyliše deere oruulxa. Oronoi byxli nyyrhenel raioonuudta nyyrhe matalgiljin kompleksne mexanizaacalgilji tygesxexe ba oronoi byxli nyyrhenel raioonuudta cikliçne xydelmerilin graafgilji — şaxtloornuudai azalai staxaanovska bytəesilin ene yndehe huuriijin nebterylen delgeryylhenei yndehe huuri deere nyyrhe matalgilji organizovaalxa.

Vooqo ba Otradai Xorjondoxi Taroobdo şine neftianoi baaza — „Xojordoxi Bakuu“ baiguulxa. Neeftey abalgijn ba neefty buululgijn prograamlijl, geoologo-razveedoçne xydel-meriliijl tyrgœer xygzœexe Jabadalaar ba neftianoi promiislen-nostilin byxil halbarinuudta ynder teexnike delgeryylen neb-terryylgeer xangaxa

Tyribinne byreeni, davleeni doro byreeni xelge, gaaz todxon abalgaar, gaazhaa benziliin gargaza abalgaar, xaamaa eksplataaca ba neeftiliiji builuulxa ximiiçeske meetodyyd yrgen delgerelgejee olxo Johotoi. Ynderaaktnovo goriuuçilin baynder şanarta tohonuudai yyledberiliiji byxlii xemzeegeerenejixle bolgoxo. Neeftiprovooduudai ba neeftibaazanuudai seetbynyydijji, ilangajaa SSSR-eli Vostooçno raloonuuudta baiguulxa

Ilangajaa Ivaanovska ooblastь g. m. gazarnuuqta, xolo gazarhaa nyryhe teelgijii xorooxliin zorilgoor, torfianoi pro milişlennostiiji delgeryylxe, torfianoi brikeetenyydei ba ovez voozonno toorfiin yiledberiliiji jixedxexe, myn tereşelen slaan canuudiliji sugluulga ba xereglegilji byxii xemzeegeer şangad xaxa.

Byxii Janziin tylisenyydei gazifikaacalgili ba gazar doro nyyrhe gazifikaacalgili yrgeneer delgeryylze, gurbadaxi tabanzil soo, gazar doro nyyrhe gazifikaacalgili promiislennostiilin samostojaatelia halbari bolgoxo. Neftianoi ba seber gaazata gazarnuuudhaa, myn tereşelen gazar doro nyyrhe gazifikaacalza gaaz abalgili gurbadaxi tabanzil soo 3,5 daxin jile bolgoxo. Donbaassda, Podmoskoovno basseinede ba SSSR-eli Vostoogto gazar doroxi gazifikaacalgii xeden olon promiislenne staancanuudilji baiguulza ba eksplootaacad oruulza, abhan gaazaa energeetikde, ximliçeske promiislennosty do ba kommunaalna azaxi ida xereglexe. Tomo tomo gooroduudta, tyryyşlin eelzeende, Moskvaada ba Leeningraadta tyliegeer dulaasuulgili gaazaar, myn baha niutagai tylisiin baaza deere paaraar dulaasuulxa jabadajaar xalaxa. Tyryyşlin eelzeende Donbaassda, magistraalna gaazoprovooduuda seetbyydiiji baiguulza, kooksovo ba doomenne gaazanuudi xereglelgili xygzoeche.

Tyryysiin eelzeende Vostoogto, xatuu tylişiji xailuulgiin ba myn tereşelen gaazhaa şingen tylişiji silntez xeze abalgilin yndehe huuri deere, iskyysstvenne şingen tylişin pro miislennostiji baiguulxa.

5. Elektro azaxiin talaar, promišlennostiiin jixe urgata ba elektrostaancanuuudai şadal xysenei dutamag deeşelel giin xoorondo bli bolhon zarim tediis dispropoortionali likvidirovel ze, elektrostaancanuuudai urgaltanb gansaşlı promišlennostiiin urgaltılıji xyseze, urdanb garxa biše, myn elektriçeske xyse nyydei nelieed jixe rezeervnyydiiji baiguulx jabadalliji xan gaxa. Eneentei taaralduulan, elektrostaancanuuudai niite xyse şadalilikin tabanzil soo 2,1 dixin jixe bolgodoxo. Dulaa ygezel elektrostaancanuuudilji baiguulxadaa, 25 miangan kilovadtta bandooso xysetei bagaxanuud ba dunduur elektrostaancanuuudilji baiguuldag bolxo, jixe biše ba dunduur elektrostaancanuuudilji xoxiduuza, tomo elektrostaancanuuudta, daşuuralgilji ton buruu ba aradaı azaxlida vreedne jyymen geze buruuşaaxa Raioonno, dulaa ygelgiin elektrostaancanuuudai şadal xysilijs tus byriden Pravitielstvaar batalxa. Energetiçeske ton şine teexnikilji, paarai xysete davleeni ba xalaalgilji, ton şine teflofikacioonno tyribinenyydiiji xereglelgijji ba elektrostaanca- nuudai ba setevel azaxiin gol gol yiledberilelgijn proceessyydii avtomatizaacalgilji yrgeneer nebterylen delgeryylxe.

Promišlennostiiin byxii predprijatiiuudai, kommunal'na azaxiin, traansportiiin ba xyeøe azaxiin ton şuxala zoril-gonъ—tylişiji ba elektroeneergiliij'i xiamgadalga myn bolno.

6. Ximiiçeske promišlennostilji aradai azaxiin ba oronoi oborooniin erilte xereglelgenyydiji xysed xangaza şada-xa, promišlennostiiin gol tyryy halbarinuudai negen bolgodox. Gurbadaxi tabanzil bolbol—ximiliin tabanzil myn. Sjeезд bolbol ximiiçeske promišlennostiiin produukciji 2,4 dixin jix bolgodox, tailbarilan xelexede, byxii deerenъ promišlennostiiin urgaltahaa nelieed deese bolgodox geze togtoono. Seerne ba azootno kislotaagai, sintitilçeske amimiaagai, iskyyssvenne voloknoogoi ba plastiliçeska maassanuudai yiledberilgilji nelieed jixedxexe. Organiliçeska sintezel (sintetiliçeske spiril, yyksysne kislotaagai g. m.) sine halbarinuudilji neeftь builuul-giin, kauçuug, kooks ba priroodno gaaz yiledberilgiin pobooçno produuktnuudilji xereglelgini yndehe huuri deere bai-guulxa. Ximiiçeske promišlennostiiin byxii hałbarinuudta, texnologiliçeska şanga reziliimiji ba ton sine gylseltenyydiji ximiiçeske yiledberiliin intencifikaaca, sag sagai proceesshee sag yrgelziin proceesste şilzen orolgo, xysete davleeninydiji xereglelge, elektroximiiçeske meetodyydei xygzeltiin xel-berisegyi nebterylen delgeryylgilji xangaxa. Ximiiçeske promišlennostda azaljixete xydelmerinyydiji mechanizaacalxa,

7. Xara metalluurgiliin talaar, tereenei xygzeltenъ byxii promišlennostiiin ba aradai azaxiin urgaltijii olonxi uшarta to-dorxoilodog ba ilmehee, yiledberliin xysitiji jixedxexe tuxai sag yrgelziin tusagaar anxaral tabixiji erideg baixa tuladanъ, tereenei talaar, yiledberliin xelberىegyi ba serjoozno debzel-te tuilaxa. Gurbadaxi tabanzil bolbol speciaalъna buladuudat tabanzil myn. Sicegiz bolbol sanar hajata buladuudatuу (pro-

kaatiliji) gargalgijji xojor daxin jixe bolgoxo ba speciaalna buladüudilji: xatuu spaavuud, ziberdeegyi, kislooto ba zaarypoorno, instrymontaalna, precezionno, transformatorna ba myn tereşelen ferrosplaavuudai gargalgii erid jixe bolgolgijji xangaxa. Seere ba foosforgyl seber rydaanuudhaa modo-nyrheer şiremiliji xallulan gargalgijji yrgeneør delgeryylxe. Metaallilji, vstreeçene ba xolo teegede xyrgedeg, prokaatna staanuudai vredilitske specialzaaciiji likvidlirovelxe, ba oronoi gol gol metallrygliceske baazanuudta metaallaş byxli şu-xala soortonuudai prokaadiiji xangaxa.

Metaallai şudxalaagyj prokaadkiji promişlenne maştaab
soo şudalan ezelexe ba doomenno yiledberide kisloroodno
ylleelgilji yrgeneør delgeryylxe, transformaatorna dinaamna ty-
mirei yiledberiliin talaar, xojordoxi baaza organizovaalxa, mar-
teenovske peeçnyydyt şaarikopodşipnikovo ba bişे bişе janzlin
erxim şanarta bulad xailuulgilji şudalan ezelexe ba xygzœxe.
Xaliilovsko ba busad bajaligta gazarnuuudai rydaanuud deere
niizkoleglirovenne buladuudilji, tyryşin eelzeende, priroodno-
leglirovenne şirenyydhee xailuulgilji şudalan ezelexe ba yiled-
beride maksimalyna nebteriyylxe. Centrobeezne şudxalgiljin jo-
hoor şirem ba bulad trybaanuudai yiledberiliji xygzœxe.
Uraalda ba Sibiriite maarganceva rydaanuudai maitalgilji, ede
rydaanuudilji urda zyghœ şirelgilji boluuulxaar xemzeede xyr-
ter xygzœxe. Daalbna Vostoogto, maşinabalguulaltiin byxii
xereglelgilji nlutag deeree xangaxlin tula xysed metallrygilibeske
ciilkitei şine metallrygilibeske baaza baiguulxa. Tabanzil soo şí-
rem xailuulgada Sojuuzai vostooçno raioonuudai ydeelne
xemzyyriji oron dotor byxii xailuulalgiljin 28 procenthee 35
procent xyrter jixe bolgoko.

8. Cvetnoi metaallnuudai yiledberiliiji aradal azaxilin ba oronol oboroonilin, tyrgoeur urgaza baigaa xereglelgilji xysesd xangaxa xemzeede xyrter jixe bolgoxo. 1942 ondo, 1937 onolxitoi sasuulkada, zed xailuulalgilji 2,8 daxin jixe bolgoxo, aliumiliniin xailuulalgilji (silymiiniiji oruuulalsaad) dyrbe daxinhas baga biseer jixe bolgoxo. Tuulgan, cink, nikel, oolovo, maagni, volbfraam, molibdeen ba syrьmaagai yiledberilgiiin ynder teempiiji xangaxa. Maşlinabaşguulaltiin byxii halbari-nuudta, cvetnoi metaallnuudiliiji helgedeg zyilnyydiiji ytgeneer nebteryylxe. Maltaza abxadaa, xailuulxadaa, şanarzuulxadaa geelgijji xoroolgoor ba myn jediniice izdeelide gargaşalagdaxa metaallai gargaşilin noormiliiji xoroolgin ba bolbosoruulagşa za-vooduud deere eldeb Janziin xajadahanuudiliiji narinaar xereglen abalga ba barilgilin tula markiroovanna bulad gargaşalagi, cvetnoi ba xara metaallnuudiliiji xlamgadaxiin tyløe erid temesel jabuulxa.

Xara metaailhaa xegdedeg apparatuuriiji xuşaxlin ba cvet-nol metaallnuudiiji holixlin tulada kislooto ba zaarypoorno emaalhuudai yiledberinyydiiji yrgenœer xygzeexe.

9. Modonoi promišlennostiiñ geegdelijj eseslexe. Gažzogeneraatornuudijj ba parovol dvigatelnyydiñ yrgeneer xereglen jabuulza, modobeledxelglin byxli yiledberiliñ preceessyydeñ yrgen koompleksno mexanizaacalgilj bejelyylxe. Byxelizil soo modo beledxelgilj xangaxa zuuraa, modobeledxelglin ybelei sezoonoi lylysiñ maksimaalbaar xereglexe. Modonoi blirzauud deere jesteesvenne xataalgiln modonoi jixe zapaasnuudij bil bolgoxo. Saarhanai ba leesoximliçeske promišlennostiiñ, myn tereşelen saarhanai promišlennostiiñ xajadahan ba xibedehenhee spiirt yiledberilgijj byxli xemzeegeer xygzæxe.

10. Barilglin detaalnuudai, ilangajaa modon, betoonno, tymerbetoonno ba gloosove detaalnuudai, myn tereşelen metalliçeska konstryykcyenydei yiledberiliji byxli xemzegeerenel jixe bolgexo. Şanarta ceementiin, sanitaarna —texniçeske oboruudovaniilin, dotoroi ba niurtallin gojooltiin materiaalnuudai, myn tereşelen ryydne bişe ba metalliçeska bişe matuurinuudii abalgiin, ilangajaa asbeestiin ba asbestoovo izdeelinvydei yiledberiliin ylemze vnder feempnyydilli xangaxa.

11. Sjeedz bolbol gurbadaxi tabanzil soo yrgen xereg-lelglin predmeedvydilii 1.7 dixin lixe bolgxo geze togtoono.

Xyngen promišlennostdo, yiledberilgiliň jixedxexil, assortimeent yrgedxexil ba produukcılın şanarılijı deeselyylxilin tula şuxala serjoonuudai zapaasuudijı baiguulxatajaa xamta, serjoooglı urgahan ressyrsılıji xysed xereglexe. Beledxelgilin ba priadıllına ceexnyydel xoorondoxlı, myn tereşelen tkaaçestvo ba geegdengi priadeeni xojorol xoorondoxlı dispropoorciiji likvidilirovelxe. Byxii tekstilbne ba ilangajaa xlopçatobymaazna promišlennostlin oboruudovanılıji texnlicheske narižulan haizaruulxa, ynder skoorostbtıol ba negeproceessne trepaalına ba busad, xysed narižuulagdanxai maşinanuudijı, ynder vitlaazkanuudai priboornuudijı, avtomatlıçeska, tkaacka stanooguudijı, texnologiqeska proceessnyydel kontroolbno ba regyliirovelegse apparatuurılli delgervylxe.

Ediee xooloi promišlennostъdo produukcanuudai ,ilangajaad
deede ba negedegeer soortin produukcanuudai assortimeen-
tiji nelieed yrgedxexe. Hynei konseervenydei, oovoşçno ba
fryktoovo yiledberiliçi, tomaatn a ba biše biše sooguudil gar-
galgiliçi, xyregehen oovoşçinuudai ba fryyktnyydei yiledberiliçi,
moroozeniin fabriiçna yiledberiliçi, piivo, vinograadna arxi ba
sakarliçin yiledberiliçi tura bolrone.

Zagahanai promišlennostiiin geegdelijji erid usadxaxa. Byxii basseeinyydte, ilangajaa Myyrmanske ba Daalnavostootgo toogto zagaha barilglijji jixe bolgozo, myn tereselen zagaha builulgijji ba zagahanai konseerv byteen gargalglijji jixe bolgexo. Niutagai udxasanartai Vodojoomuuudai (gol gorxon, nuur, togtomol uhan) baaza deere, ooblastbdotorol zagahanai azaxijji, niutagai organizaacanuud bolbol byxii xemzeegeereni xigzooxe iohotgi.

12. Niutagai promišlennostiijii ba promkoperaaciiji byxilxemzeegeer xygzeexe, ede xadaa azalşadai, urgaza bal-gaa xereglelgiiji xangalglin tomoxon istooçning myn baına. Edenei urgalttiin myneenel teempili dutamagta toolood, tabanzilei torşa soo niutagai promišlennostiiin ba promkope-raaciin produukciin gargalgiiji xojordaxinhaa baga bişeer jixe bolgolgiiji, myn tereşelen assortimeentiin (langajaa meebe-liin, amhartiin, gerei xereglelei ba busad predmeedyydel) yrgedxelgiiji ba haizaruulgiiji tuilaxa. Niutagai promišlennostiiin ba promkoperaacanuudai gol zorilgo bolxo—yrgen xere-glelglin predmeedyydilji bytseen gargalgiiji jixe bolgoxotojoo xamta, niutagai tyliše abalgiji ba barilgiin materiaalnuudilji—allikallitki bujii nomaageezes xygzeexe suxala.

